
Az in absentia eljárások megítélése az Európai Unió és az Európa Tanács irányelvei és ajánlásai tükrében

Csák Zsolt*

A magyar igazságszolgáltatási szervezet sajátosságait figyelembe vevő perjogunk elsődlegesen az anyagi igazság megállapítására törekszik. Nem hagyja ugyanakkor figyelmen kívül azon változásokat, amelyek a gazdaságban és társadalomban végbe mentek, és ezért igyekszik újabb és újabb megoldások kodifikálásával ehhez igazítani a büntetőeljárás jogszabályokat. Az évek előre haladásával tehát elkerülhetetlen folyamat olyan jogintézmények megalkotása, amelyek az igazságszolgáltatás egyszerűsítését, illetve gyorsítását szolgálják.

Ilyen megoldásnak minősül az in absentia eljárás is, azaz annak törvényi lehetősége, hogy akár már a nyomozás elrendelésétől a jogerős marasztaló – lényegében bármilyen súlyos joghátrányt meghatározó – ügydöntő határozat meghozataláig a büntető eljárást a terhelt távollétében folytassák le. Megjegyzendő, hogy hatályos büntetőeljárás törvényünk, a 2017. évi XC. törvény 748. § (4) bekezdésében külön deklarálja is, hogy a gyanúsítás közlésének elmaradása a vádemelésnek nem akadály.

Fentiek alapján ezért elmondható, hogy dicséretes és elismerést érdemlő törekvés, ha a jogalkotó észleli az élethelyzetek változását és a törvényeket ezekhez igyekszik igazítani. Ezen folyamat azonban szükségképpen együtt jár egyes alkotmányos garanciák csorbulásával, mivel a jogszabályok módosítása szükségszerűen igényli az eljárások egyszerűsítését. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy *„a büntető igazságszolgáltatás az Alkotmányon és az emberi jogok megerősítésének, tiszteletben tartásának és védelmének megváltoztathatatlan elvén alapul.”*¹

Az Alkotmány, illetőleg az emberi jogok tiszteletben tartása mellett azonban szükségszerűen kell a büntető eljárásjogban is olyan megoldásokat megfogalmazni, amelyek nem sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot, viszont szolgálni képesek

* Tanácselnök, Kúria; megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Büntető Anyagi, Eljárás és Végrehajtási Jogi Tanszék

¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(95) 12. számú Ajánlása – *Emberi Jogi Füzetek* 1999/1. szám 66.

az anyagi igazság megállapítására vonatkozó processzuális törekvést. Ezért különös jelentőséggel bírnak a tárgyaláson érvényesülő terhelti jogok. A büntetőeljárás törvény által biztosított széles körű garanciarendszer azonban aligha érvényesülhet, ha a távollmaradásával maga a vádlott mond le ezekről.

Nem vitatom, hogy szükséges jogintézmény a terhelt távollétében lefolytatható tárgyalás, azonban talán egy kicsit eltérően a jelenlegi szabályozástól, szűkebb körben és a tisztességes eljárásnak jobban megfelelő részletszabályok mellett. Jómagam teljes mértékben egyetértek az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(87) 18. számú Ajánlásában foglaltakkal, mely szerint: *„A tagállamoknak meg kell fontolniuk az ítélő bíróságok részére annak engedélyezését, hogy a vádlott távollétében is lefolytathassák a tárgyalást és határozatot hozhassanak legalább a csekély súlyú bűncselekmények esetén, figyelemmel a kiszabható büntetésre és feltéve, hogy a vádlottat megfelelően értesítették a tárgyalás időpontjáról, valamint arról a jogáról, hogy jogi képviselője útján vagy más módon képviseltetheti magát.”*²

A fentiekből látható, hogy az egyszerűsítő, gyorsító megoldásra törekvő jogalkotás alapvetően megfelel a nemzetközi trendeknek. Kérdés azonban, hogy a jogalkotás során a tisztességes eljárás valamennyi elvárásának is eleget tud-e tenni, illetve a jogalkalmazói gyakorlat képes-e ezt megvalósítani. A büntetőeljárások elhúzódása tehát egy globális szinten megjelenő jelenség a világ minden államában. A nemzetközi jog a probléma minél szélesebb körű kiküszöbölése érdekében olyan követendő jogelveket állított fel a nemzetközi dokumentumokon keresztül, amelyek megsértése esetén az Emberi Jogok Európai Bírósága könnyen megállapíthatja az állammal szembeni felelősséget. A büntetőeljárás elhúzódását ugyanakkor rengeteg, előre ki nem számítható tényező okozhatja, melyek megjelenhetnek mind az ügyek egyediségében, mind azok általánosságában.

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a „hatékonyság csak az alkotmányos normák, garanciális szabályok és a felek számára biztosított jogok terhére növelhető”.³

Egyetértek ugyanakkor Farkas Ákos álláspontjával abban is, hogy „nem szabad abba a hibába esni, hogy csak arra alapozzuk a büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságát, hogy az milyen gyorsan és költségkímélően tud megbirkózni a bűnözéssel”.⁴

Magyarország európai uniós csatlakozásával különösen felértékelődött annak a jelentősége, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás figyelemmel legyen mindazon irányelvekre, ajánlásokra és elvárásokra, amelyeket az Unió erre jogosult szervei hoznak meg. Ezek – elsősorban az irányelvek – a tagállamoknak címzett jogi aktusok, amelyeket azoknak át kell ültetniük saját nemzeti jogukba. Ezen

² *Emberi Jogi Füzetek*. 1999/1. szám, 42.

³ FARKAS ÁKOS: *A büntetőeljárás hatékonyságának korlátai*. In: Elek Balázs – Miskolczi Barna (szerk.): *Úton a bírói meggyőződés felé*. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja. Printart-Press Kiadó, 2015. 76.

⁴ FARKAS ÁKOS: *A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának korlátai*. In: Harsányi Viktória – Wopera Zsuzsa (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században*. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére. HVG Orac Kiadó. 2007. 88.

normáknak az elsődleges szerepe, hogy „a jogállamiság elvének és az emberi jogok tiszteletben tartásával előmozdítsa az egységesebb gondolkodásmódot és értékszemléletet”.⁵

Az Unió jogi normái közül a legfontosabbnak az irányelvek minősülnek. A Római Szerződés 249. Cikke szerint: az irányelv az elérendő célt tekintve valamennyi címzett tagállamot kötelezi, azonban a tagállami szervekre hagyja a módszerek és az eszközök megválasztásának jogát.

Ebből következően az irányelv minősíthető úgy is, mint a tagállamok jogharmonizációjának legfőbb eszköze. Eredményezheti a tagállami jogszabályok módosítását, vagy a hatályos normák hatályon kívül helyezését és új jogalkotást is.

Az Európai Bíróság gyakorlatából következően az EU-tagállamok állampolgárai a közösségi irányelvre is közvetlenül is hivatkozhatnak.⁶

Az európai uniós irányelvek és ajánlások közvetve, illetve közvetlenül a terhelt távollétében lefolytatható eljárásokat is érintik. Már a büntető ítéletek nemzetközi érvényéről 1970-ben született Európai Egyezmény előkészítése során az Európa Tanács fórumain részletesen foglalkoztak a távollévő vádlott elleni eljárás szabályaival, figyelemmel arra, hogy a tagállamok eltérően szabályozták az in absentia eljárásokban a védő közreműködésével, illetőleg az így hozott határozatok felülvizsgálatával kapcsolatos szabályokat. A bírói ítéletek érvényének kölcsönös elismerése és végrehajtása esetén azonban figyelemmel kell lenni a vádlott távollétében meghozott ítéletekre is, hiszen ezekben kiemelkedő jelentősége lehet a nemzetközi együttműködésnek, így a külföldi ítéletek érvénye elismerésének is. Összességében ezért egy olyan szabályrendszer került megfogalmazásra, amely a büntetés végrehajtásának megkezdése előtt már biztosítja a jogorvoslat, illetve az ügyek felülvizsgálatának lehetőségét azon terheltek számára, akiket a távollétükben ítélték el.

Szükséges ezért röviden utalni a terhelt távollétében lefolytatható eljárásokat érintő ajánlásokra és irányelvekre, melyeket a magyar jogalkotásnak – és közvetve a jogalkalmazásnak – feltétlenül figyelembe kell vennie.

Első helyen szükséges említeni az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló 1987. évi R(87) 18. számú Ajánlását. Az Ajánlás lényegét Bárd Károly akként foglalja össze, „*hogy annak szövege nem tiltja, hogy a tagállamok a súlyosabb büntettek esetében is eltekintsenek a terhelt jelenlététől, ha ezt ő maga kéri. Az Ajánlás utal ugyan a bűncselekmény kisebb súlyára (és a kiszabható büntetésre), de pusztán azt javasolja: a tagállamok legalább ilyenkor engedélyezzék az in absentia eljárást; az Ajánlás nem zárja ki, hogy a tagállamok ezt szélesebb körben megtegyék*”.⁷

Maga az Ajánlás III.b/3. pontjában egész pontosan azt tartalmazza, hogy: „*a tagállamoknak meg kell fontolniuk az ítélő bíróságok részére annak engedélyezését, hogy a vádlott távollétében is lefolytathassák a tárgyalást és határozatot hozhassanak, legalább a csekély súlyú bűncselekmények esetén,*

⁵ M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi bűnügyi jogsegély Európában*. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2002. 39.

⁶ EBH2007. 1745. szám.

⁷ BÁRD Károly: *Tárgyalás a vádlott távollétében – Emberi Jog-Dogmatikai analízis*. In: Ligeti Katalin (szerk.): *Wiener A. Imre. Ünnepi Kötet*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2005. 219.

*figyelemmel a kiszabható büntetésre és feltéve, hogy a vádlottat megfelelően értesítették a tárgyalás időpontjáról, valamint arról a jogáról, hogy jogi képviselője útján vagy más módon képviseltetheti magát”.*⁸

Az Ajánlás indokolása kiemelten hivatkozik a gyors ítélethozatal koncepciójára, utalva az Emberi Jogok Európai Egyezményére, melyben fontos alapelv, hogy a vádlottnak joga van észszerű időn belüli tárgyalásra. Az eljárás lassúsága ugyanakkor érinti a sértett helyzetét, valamint a rendelkezésre álló bizonyítékok minőségét. A túlzott késedelem pedig hozzájárul a büntető igazságszolgáltatásba vetett hit megrendüléséhez, és zavarhatja az igazságszolgáltatás megfelelő működését.

A távollétes eljárások kapcsán nem hagyható figyelmen kívül az Ajánlás indokolásának azon megállapítása, hogy a bűnösség meggyőző erejű bizonyítéka szükséges minden esetben az elítéléshez és a büntetés végrehajtásához, és a vádlott részére biztosítani kell az Egyezményben lefektetett minimális jogokat.

Az Ajánlás tehát hangsúlyozza a meggyőző erejű bizonyítékokat. A terhelt távollétében lefolytatható eljárások egyik veszélye a bíróság által megállapított tényállás esetleges megalapozatlansága, amely feltételezi, hogy megfelelő bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, másrészt egyes bizonyítékok terhelt távollétében történő összegyűjtése, rögzítése, vizsgálata, illetve értékelése, azok meggyőző erejét teheti kétségessé.

Ennek a gondolatnak pedig azért van jelentősége, mert az Ajánlás indokolása arra is kitér, hogy a bizottság álláspontja szerint szükségtelen és nem is szolgál érdeket a rendőrség és a bírói hatóság által is lefolytatott kétszeres vizsgálat, legalábbis elviekben a kevésbé súlyos ügyekben, amelyekben a bizonyítékok felderítetteknek tűnnek. Indokoltnak találják ezért a bírósági tárgyalás lerövidítését is a bizonyítás egyszerűsítésével. Ennek a felvetése nem csak a fent említett problémákat eredményezi, hanem a bizonyítékok hitelt érdemlőségének vizsgálata is csorbát szenvedhet az úgynevezett egyszerűsített megismétlés alkalmazásával azokban az esetekben, amikor a bíróság immár a terhelt jelenlétében ismétli meg a tárgyalást. A bizonyítás teljes körű megisméltése pedig a terhelti vagy védői indítványra, illetve hivatalból csupán lehetőség. A törvény erre nem teremt alanyi jogosultságot.

Ennek ellenére sem lehet vitába szállni az Ajánlás indokolásának azon megállapításával, hogy a büntetőeljárások késedelmének egyik oka, hogy számos országban az eljárást csak a vádlott jelenlétében lehet lefolytatni. Lehetőséget kell ezért biztosítani a terhelt távollétében lefolytatható eljárásra, valamint arra, hogy a terhelt lemondjon a tárgyaláson történő megjelenéséről.

A magyar jogalkotás tekintetében elmondható, hogy a jelenleg hatályos büntetőeljárás törvény lényegében megfelel az Ajánlásban foglalt elvárásoknak.

Hasonló jelentőségű a Miniszteri Bizottság R(75) 11. számú Határozata⁹ is. Ez lényegében azon követelményeket foglalja magában, amelyek elengedhetetlenül

⁸ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(87) 18. számú Ajánlása a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről. Emberi Jogi Füzetek. 1999/1. szám, 39-51.

⁹ Council of Europe Committee of Ministers Resolution (75) 11 On the criteria governing proceedings held in the absence of the accused.

szükségesek ahhoz, hogy az in absentia eljárás tisztességes legyen. A Határozat bevezető része tartalmazza, hogy: a vádlott tárgyalási jelenléte kiemelkedően fontos abból a szempontból, hogy a bíróság megfelelő ítéletet tudjon hozni, ezért a jelenlététől csak kivételesen lehet eltekinteni. Az is alapvető követelmény, hogy senki nem fogható perbe anélkül, hogy előzőleg megfelelő módon és a megjelenéséhez, valamint a védelemre való felkészüléshez szükséges időben ne idézzék, ha csak nem állapítható meg, hogy szándékosan kivonja magát az igazságszolgáltatás alól. A bíróságnak ugyanakkor az eljárás felfüggesztéséről kell rendelkeznie, amennyiben elengedhetetlennek tartja a vádlott személyes megjelenését, vagy okkal feltételezi, hogy a vádlott akadályoztatva van a megjelenésben. A vádlott távollétében hozott ítélet elleni fellebbezési határidő pedig nem kezdődik meg addig, amíg a vádlott nem szerez tudomást arról, ha csak nem állapítható meg, hogy szándékosan vonta ki magát az igazságszolgáltatás alól.

A nem szabályosan idézett személynek mindenképpen, a szabályszerűen idézett és távollétében elítélt személynek pedig akkor kell biztosítani az ügy újratárgyalását, ha bizonyítja, hogy meg nem jelenése, illetve erről a bíróság tájékoztatásának elmulasztása rajta kívül álló okra vezethető vissza.

A Határozat kapcsán Hegedűs István mutatott rá arra a rendkívül fontos „alapelvre”, miszerint „lehetősége legyen a bíróságnak „ragaszkodnia” a vádlott személyes megjelenéséhez”.¹⁰

A magam részéről tehát a legfontosabb kitételnek azt tartom, hogy a terhelt jelenléte az eljárás során alapvető fontosságú, melyről csak kivételes esetben lehet eltekinteni. Álláspontom szerint ezért a fenti határozat alátámasztja azon véleményemet, mely szerint a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a terhelt távollétében csak akkor folytathassák le az eljárást, ha őt a büntetőügy folyamatban létéről tájékoztatták, illetve a bíróságok számára mindig biztosítani kell annak lehetőségét, hogy ezen kivételes lehetőségeket ne alkalmazzák, a tárgyalást az általános szabályok szerint folytassák le, illetve az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt esetében dönthessenek a felfüggesztés lehetőségéről.

A teljesség érdekében szükségesnek tartom megemlíteni az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság SOC/498. számú, 2014. március hó 25-én kelt Véleményét, amely kiterjed az Európai Parlament és a Tanács Irányelvére a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme joga egyes vonatkozásainak és a saját tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló javaslatra.¹¹

A Vélemény 1.6. pontja az irányelv javaslatnak a vádlott távollétében folytatott eljárásra vonatkozó része kapcsán megállapította, hogy „*a rendelkezés értelmében egy büntetőeljárást csak akkor lehet a vádlott távollétében lefolytatni, ha egyértelmű megállapítást nyer, hogy a vádlott tudomást szerzett a kitűzött tárgyalásról. Mivel ez gyakorlati nehézségeket okozhat, ha nem ismeretes az érintett tartózkodási helye, a Bizottság azt ajánlja, hogy a tagállamok egyértelmű engedélyt kapjanak arra, hogy olyan személyek esetében, akiknek tartózkodási*

¹⁰ HEGEDŰS István: A büntető ítélezés gyorsítása, különös tekintettel a vádlott jelenlétére – Az alkotmányosság tükrében. *Bírák Lapja*. 2010/1. szám, 43.

¹¹ Forrás: <http://www.eesc.europa.eu> (2016.08.18.)

helye ismeretlen, egyedi felszólítási módokról rendelkezzenek (ilyen lehet például az idézés rendőrkapitányságra történő kézbesítése)“.

A Vélemény 2.4.1.3. pontja az ártatlanság vélelmének vonatkozásai között rögzíti a vádlott jogát a saját tárgyalásán való jelenléthez.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye is hangsúlyozza tehát, hogy a terhelt távollétében lefolytatható büntetőeljárások esetén csak kivételes lehetőségnek tekinti azt az esetet, amikor a terheltnek nincs tudomása az ellene folytatandó eljárásról. Egyébként pedig meg kell győződni arról, hogy a terhelt arról tudomással bír.

Végül az egyik legfontosabb jogforrásként kell utalni az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343. számú Irányelvére. Az Irányelv a preambulum (33)-(39) pontjaiban rögzíti, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog a demokratikus társadalom egyik alapelve. A gyanúsítottak vagy a vádlottak a tárgyaláson való jelenlétre vonatkozó joga ezen a jogon alapul és azt az egész Unióban biztosítani kell.

Amennyiben a gyanúsított vagy a vádlott rajta kívül álló okokból nem tud jelen lenni a tárgyaláson, biztosítani kell számára annak lehetőségét, hogy a nemzeti jogban előírt határidőn belül új tárgyalási időpontot kérjen.

A gyanúsított és a vádlott tárgyaláson való jelenlétének joga nem abszolút. Bizonyos feltételek esetén a gyanúsítottak és a vádlottak kifejezetten vagy hallgatólagosan ugyanakkor egyértelműen lemondhatnak erről a jogról.¹²

Bizonyos körülmények között lehetővé kell tenni, hogy a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségét vagy ártatlanságát megállapító határozatot akkor is meghozhassák, ha az érintett személy nincs jelen a tárgyaláson. Ilyen eset lehet például, amikor a gyanúsítottat vagy a vádlottat kellő időben tájékoztatták a tárgyalásról és a megjelenés elmaradásának jogkövetkezményeiről, ennek ellenére nem jelent meg.

Lehetővé kell tenni olyan tárgyalás megtartását, amelynek eredményeként a gyanúsított vagy a vádlott távollétében bűnösségét vagy ártatlanságát megállapító határozat születhet, amennyiben e személyt tájékoztatták a tárgyalásról és a tárgyaláson való képviselővel meghatalmazott egy általa választott vagy, az állam által kirendelt védőt, aki képviselte a gyanúsítottat vagy a vádlottat a tárgyaláson.

Annak megítélésekor, hogy a tájékoztatás módja kielégítő-e annak bizonyítására, hogy a személy tudomást szerezzen a tárgyalásról, különös figyelmet kell fordítani adott esetben egyrészt arra, hogy a hatóságok milyen gondosságot tanúsítottak annak érdekében, hogy az érintett személyt tájékoztassák, másrészt arra, hogy az érintett személy milyen gondosságot tanúsított annak érdekében, hogy a neki címzett információt megkapja. Amennyiben a vádlott távollétében határozatot hoznak, ebben az esetben a tagállamoknak biztosítani kell azt, hogy a gyanúsítottakat vagy a vádlottakat a határozatról való tájékoztatásról, különösen elfogásukkor tájékoztassák a határozat

¹² Erre mutatott rá az EJEB: Case of Döry v. Sweden (Application no. 28394/95) 12 November 2002. Idézi: Harris, O'BOYLE - WARBRICK: *Law of the European Convention on Human Rights*. Third Edition. Oxford University Press, 2009. 437.

megtámadásának lehetőségéről, és az új tárgyaláshoz való jogról, vagy valamely más jogorvoslatról.

Az Irányelv 8. Cikke a tárgyaláson való jelenlét jogával kapcsolatban leszögezi, hogy a tagállamok biztosítják, hogy a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak joguk van a tárgyalásukon jelen lenni. A tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az olyan tárgyalás, amelynek eredményeként határozat születhet a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségéről vagy az ártatlanságáról, az érintett személy távollétében is megtartható, feltéve, hogy:

- a) a gyanúsítottat vagy a vádlottat kellő időben tájékoztatták a tárgyalásról és a meg nem jelenés következményeiről, vagy
- b) a tárgyalásról értesített gyanúsítottat vagy vádlottat az általa meghatalmazott vagy állam által kirendelt védő képviseli.

Ha a tagállamok lehetővé teszik a tárgyalásnak a gyanúsított vagy a vádlott távollétében történő megtartását, mivel a gyanúsított vagy a vádlott észszerű erőfeszítések megtétele ellenére sem volt fellelhető, a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a határozat ennek ellenére meghozható és végrehajtható.

Rendkívül fontosnak tartom, hogy az irányelv egyszerre említi „gyanúsítottat vagy vádlottat”. Ebből ugyanis számomra az következik, hogy – gyanúsított esetén – a megkívánt tájékoztatást már a nyomozás során meg kell adni a terhelt részére; vagyis a meg nem jelenés következményeire való tájékoztatás hiányában nem kerülhetne sor vádemelésre.

A 9. Cikk pedig rögzíti, hogy a tagállamok biztosítják, hogy ha a gyanúsított vagy a vádlott nem volt jelen a saját tárgyalásán, az érintett személynek joga van egy új tárgyaláshoz, vagy más olyan jogorvoslathoz, amely lehetővé teszi az ügy érdemi részének új elbírálását, ideértve új bizonyíték megvizsgálását, amely az eredeti határozat megváltoztatásához vezethet. E tekintetben a tagállamok biztosítják, hogy az érintett gyanúsítottnak vagy vádlottnak jogában áll jelen lenni, ténylegesen részt venni a nemzeti jog szerinti elvárásoknak megfelelően, továbbá a védelemhez való jogokat gyakorolni.

Az Irányelv lényege tehát abban foglalható össze, hogy a terhelt tárgyaláson való jelenlétének joga nem abszolút, törvényben meghatározott feltételek esetén kifejezetten vagy hallgatólagosan, de egyértelműen lemondhat a részvétel jogáról. Ennek azonban lényeges feltétele, hogy kellő időben tájékoztatták a tárgyalásról, valamint a megjelenés elmaradásának következményeiről, amelyek azt is tartalmaznia kell, hogy távollétében ügydöntő határozat születhet.

Nem vitásan ilyen esetben kötelező a védő eljárása.

Lehetőség van tehát arra, hogy a terhelt távollétében a bíróság a tárgyalást megtartsa és határozatot hozzon, azonban biztosítani kell az új tárgyaláshoz való jogot a terhelt számára. Ennek körében lehetőséget kell teremteni az ügy érdemi részének új elbírálására, valamint arra, hogy új bizonyítékra is hivatkozhasanak, amely eredményezheti az eredeti jogerős határozat megváltoztatását.

Az Irányelv helyes értelmezése alapján nem következhet más a jogalkotás számára, mint biztosítani az „utólagos” jogorvoslat lehetőségét a terhelt számára még az ügydöntő határozat jogerőre emelkedése után is.

Elsődleges jelentősége tehát az Irányelv kapcsán is annak van, hogy a terhelt tárgyaláson való részvételtől való lemondásának egyrészt egyértelműnek kell lennie, másrészt pedig – beleértve a terhelt távollétében lefolytatható más eljárásokat is – a terhelt részére megfelelő tájékoztatást kell adni az in absentia eljárás lehetőségéről, illetve következményéről.

Az Irányelv kapcsán is megállapítható, hogy a hatályos Be. olyan rendelkezéseket tartalmaz, amely az Irányelvben foglaltaknak mindenben megfelelnek.

A törvény indokolása külön is utal arra, hogy megteremti az összhangot a fenti Irányelvvél, részben a tárgyalási jelenléttel és az eljárás egyszerűsítésével összefüggő részletszabályok megalapozása céljából is, és ezért önálló és kiemelkedő terhelti jogként határozza meg a tárgyaláson történő jelenlét jogát.

Ennek ellenére – álláspontom szerint – kívánatos lenne, hogy az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben folytatott büntetőeljárásban vádemelésre csak abban az esetben kerülhessen sor, ha a terhelt gyanúsított kihallgatására a nyomozás során már sor került. Természetesen elképzelhető olyan megoldás is, hogy gyanúsított kihallgatás nélkül is vádemelésre kerülhessen sor, amennyiben a hatóság bizonyítani tudja, hogy a terheltnek tudomása van az ellene indított büntetőeljárásról. A gyanúsított meghallgatás jelentősége azonban vitathatatlan, tekintettel arra, hogy ezen sor kerül az eljárás tárgyát képező cselekmény közlésén túlmenően a terhelti jogok és kötelezettségek előtárására is. Ezt követően pedig – álláspontom szerint – a tisztességes eljárás sérelme nélkül alkalmazható a "felróhatósági" eljárás, azaz a terheltre hárítható annak felelőssége, hogy a hatóságok elől megszökött, elrejtőzött, és ennek következtében az őt megillető jogok személyes gyakorlásáról lemondott.

Meggyőződésem, hogy az Irányelvben foglaltaknak – a fentiekben kifejtettekre figyelemmel – ez a megoldás felelne meg maradéktalanul.

A fentiekből látható, hogy az európai jog nemzeti joggal szembeni primátusa vitathatatlan, noha ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a nemzeti jog semmissé válik, legfeljebb nem alkalmazható olyan esetekben, amikor ütközik az európai joggal. Ugyanakkor „a helyesen átültetett irányelveket be kell tartani, mindenekelőtt a bíróságoknak, hiszen nekik kötelességük, hogy az irányelven alapuló törvényt az Irányelv szellemében alkalmazzák”.¹³ A közösségi jog tehát háttérbe szorítja a neki ellentmondó nemzeti jogot.¹⁴

A fent ismertetett ajánlások, határozatok és irányelv kapcsán kijelenthető, hogy a magyar jogalkotó igyekszik megfelelni az ezekben lefektetett elveknek, és a büntetőeljárás törvény rendelkezéseit – a fent jelzett kivételektől eltekintve – ezekhez igazítani.

Nem lehet vitás, hogy az Alaptörvényből, valamint Magyarországnak a nemzetközi jogi és az európai uniós tagságából eredő kötelezettségek előírásainak való megfelelés nyilvánvalóan olyan garanciális minimumot jelent, hogy annak

¹³ Donat Ebert (szerk.): *Európai jog a gyakorlatban. Kézikönyv a Magyar Bírák számára*. Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala. Budapest, 2004. 12. és 34.

¹⁴ SCHÄFER Peter: *Európa-Jogi Tankönyv*. Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala. Budapest, 2003. 88.

félretétele fel sem merülhet. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a kodifikáció során azon külföldi tapasztalatokat és megoldásokat, amelyek minden hivatásrend egyetértésére számíthatnak.¹⁵

Összességében tehát azon általam is osztott nézetet igyekszem bizonyítani, hogy „a hatékonyság csak az alkotmányos normák, garanciális szabályok és a felek számára biztosított jogok terhére növelhető”.¹⁶

El kell ugyanakkor ismerni, hogy „az igazságszolgáltatás csak arra képes, hogy a deklarált alkotmányos eljárási alapelvek érvényesítésével a legkorrektebb módon gyorsan és objektíven derítse fel a bűncselekményt és alkalmazza a szankciót, vagy mentesítse a terheltet a büntetőjogi felelősség alól”.¹⁷

Határozott álláspontom, hogy elsődlegessége a terhelt jelenlétében lefolytatandó eljárásnak van, az in absentia eljárásoknak kivételes jellegűeknek kell lenniük, és csak abban az esetben alkalmazhatóak, ha a bűnüldöző hatóságok mindent megtettek a terhelt előkerítése érdekében, azonban az eredménytelen maradt, illetve, ha a törvényben rögzített feltételek mellett a bíróság hozzájárul ahhoz, hogy a terhelt a tárgyaláson való jelenlétről lemondjon. Nem hagyható figyelmen kívül ugyanis, hogy megalapozott tényállás megállapítása, az anyagi igazság kiderítése, a terhelti jogok biztosítása vonatkozásában ezek az egyszerűsítő, gyorsító eljárások nem képesek maradéktalanul érvényesíteni az alapelvi, illetve tételes jogi elvárásokat.

Tudomásul veszem ugyanakkor annak tényét, hogy a magyar, valamint az európai uniós jogalkotás egyre szélesebb körben teremti meg a terhelt távollétében lefolytatható eljárások lehetőségét, az Emberi Jogok Európai Bírósága pedig egyértelműen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a nemzetközi normákban megfogalmazott feltételek teljesülése esetén a tisztességes eljárás sérelme nem állapítható meg az in absentia eljárások esetében.

A nemzetközi normáknak való megfeleltetés során azonban a belső jog szabályait olyan módon indokolt megalkotni, hogy azok ne járjanak alapelvi normák sérelmével, illetve ne tágítsák azokat a lehetőségeket és elvárásokat, amelyeket – például – az irányelvek megfogalmaznak.

Róth Erika mutatott rá arra, hogy „Bár [...] az EU valamennyi tagállama (az újonnan csatlakozottak is) tagjai az Európa Tanácsnak, részesei az Európai Emberi Jogi Egyezménynek, szükség van annak biztosítására, hogy e jogok ne csupán 'elméletiek és illuzórikusak', hanem 'gyakorlatiak és hatékonyak'¹⁸ legyenek.

¹⁵ ELEK Balázs: *Költség és időtartalmak a büntetőeljárásban*. In: Elek Balázs – Miskolczi Barna (szerk.): *Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja*. Printart-Press Kiadó, 2015. 9-10.

¹⁶ FARKAS Ákos: *A büntetőeljárás hatékonyságának korlátai*. In: Elek Balázs – Miskolczi Barna (szerk.): *Úton a bírói meggyőződés felé a készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja*. Printart-Press Kiadó, 2015. 76.

¹⁷ FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 14.

¹⁸ RÓTH Erika: *Terhelti alapjogok az Európai Unióban*. In: Nagy Ferenc (szerk.): *Ad futuram memoriam. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007. 140.